

E l ő s z ó .

Szokásban van akármilyen munkához előszót írni, én is csak azért teszem; mert igazán megvallom nincs semmi mondani valóm, ha csak az nem, hogy e' könyvnek már régen azaz e' folyó 1845-dik év' elején kellett volna megjelenni, de nem eszközölhetém; hogy az akadály nem más, mint a' censura, talán megemlítés nélkül is tudják az olvasók.

És ebből állna egész előszavam.

Igen de ez nagyon rövid, még valamit kell hozzá toldanom, hogy az oldal üresen ne maradjon. Legyen.

Az újabb időben többféle könyvek jelentek meg külföldön név nélkül, és szerzőjükül majd ezt, majd azt gyanították, hogy valakire e' miatt gyanú ne essék, kötelességemnek ismerem nevemet kitenni. Hiszem, hogy imádott hazámnak javát kívánom általa tehetségem szerint előmozdítani, benne mindenki láthatja, és csak sült bolond tagadhatja. Nemzetem' jólétét pedig eszközölni törekednem, semmi törvény nem gátol.

De még ez is kevés előszónak, tehát egyet-mást elmondok, úgy a' mint éppen eszembe jut.

Tisztelt olvasó, midőn e' könyvet kezdedbe veszed, vess számat magaddal, kérdezd meg belső kisbiródat: nem, vádol e arrol, hogy e' hazának háladatlan gyermeke vagy?

Nézd az édes anyát, és fontold meg, milly viszonyban van vele a' gyermek kit szíve alatt hordozott, kit emlőin táplált, örök aggodalom, és nyugtalanság közt nagyra nevelt? gondold meg azután: nem illy viszonyban vagy-e hazáddal.

Vagy oknélkül nevezték volna a' lakost a' hazafiának, ha az nem tartoznék iránta avval, a' mivel a' gyermek szülője iránt tartozik. Csak ugy élődik e ember a' haza' kebelén mint hernyó a' fán? midőn lekoppasztja, midőn kiszí belőle minden életnedvet oda hagyja, 's más fára mászik.

Az életben mindenkor látjuk, hogy olly fiu, ki anyjá, vagy atyja' iránt háladatlan, kitől mindenit öröklötte, hatóságilag is kényszerítetik az irántai kötelesség' teljesítésére, midőn bebizonnyitva áll, hogy a' szülők semmi jogtalansággal nem viseltettek gyermekök iránt. Mért nem történik így azon fiakkal is, kik a' haza-anya iránt háladatlanok?

Még azt is látjuk az életben, hogy utálattal és megvetéssel fordul el az ember olly elvete-medett fiutól, ki szülőinek, vagyonat élvezi, ab-

bol duskáskodik, sőt pazarolja: a' szegény szü-
löket pedig éhségtől kinzadni engedi, sőt nyo-
morúságba készakarva taszítja. Mért nem te-
szünk így azon fiakkal, kik hazájokat szenvedni
látják, sőt szemvedéseit okozzák, holott a' ha-
zának áldásaiból dobozdnak.

A' kétféle fiak közt ezen különbség van: a'
természetes fiu ki szülője iránt igaztalan, vétke-
sége után hamar maga lakol, a' felsőbbség la-
koltaja: azon fiak pedig, kik hazájok iránt igaz-
talanok, magok többnyire elkerülik a' bünhö-
dést, de gyermekeik, vagy unokáik lakolnak
érette.

A' természetben ugy van, 's ezt megválto-
ztatni embernek nem adatott, hogy minden vétke-
előbb utóbb maga magát megbünteti. Sajnos
hogy ezt az emberek figyelemre még nem mélt-
tatták, különben sokan visszazententek volna
az édes haza ellen elkövetett gyalázatos vétkek-
től. Nem látjátok e a' historiában, hogy bár
késő, néha század mulva, minden gonoszság mi
a' haza, és nemzet ellen elkövetettét, napfényre
jő, 's a' vétkesek akkor élő rokonai ártatlanul bün-
hödnek miatta.

Ennyi csak megjárná előszónak, betelnék az
oldal, de a' természetnek rende szerént midőn
valami gondolat támad agyunkban, az szükség-
kép másokat szül, 's midőn ez történik támad

azoknak láncolata, mit aztán ketté szakasztani sajnálunk, de sőt vétek is volna.

Az első gondolat forrás, mellyből a' többi pataként buzog ki, 's örökké tart, folyik, míg az ember enyészetnek nem indul; sőt még akkor is a' gondolatláncot mások felfogják, 's folytatják tovább.

Azt kérdém főlebb nem olly viszonyban van e ember hazájával mint gyermek édes szülőjével, és ezen gondolatbul származott e' másik: mi kötelessége van tehát a' polgárnak hazája iránt?

Erről nézetemet el kell mondanom, a' mi aztán előszómat szándékomon kívül nagyon is hosszúra nyújtja, de róla nem tehetek.

A' gyermek anyjától, vagy szülőitől kap mindent közvetlenül, igen de a' szülők a' hazából meritik mindenüket; így tehát a' gyermeknek is mindene közvetve csak a' hazából van.

Kicsiny korában elkezdik a' gyermeket arra tanítani, mivel tartozik szülői iránt: mely tartozás sem több, sem kevesebb mint az, hogy annyit tegyen szülőinek, mennyi jótéteményt azoktól vett, tehát a' kölcsönt fizesse vissza. Így a' gyermek, és szüle közti viszony kölcsönösség.

Ha ezt helyesnek, méltányosnak, szóval igazságosnak elismerik és tartják az emberek: kénytelenek azt is elismerni, hogy tehát magának

az egész polgári társaságnak alapja kölcsönös cselekvésből áll.

Igen de mit értünk e' szó alatt: társaság? magát a' nemzetet, hazát. De mi teszi a' társaságot, a' nemzetet? nem más, mint a' gyermekeknek, és szülőknek öszszésege; mert e' földi természetben minden, a' mi rajtunk embe-
reken kívül van, csak úgy jó tekintetbe, mint embernek céljához, jólétéhez megkivántató eszköz. Az ember maga ezeknek öszszesége, a' társaság itt a' fő, annak jóléte a' legfőbb, a' cél.

Ebből tehát világosan következik hogy minden tagja a' társaságnak annyival adós a' nemzetnek, a' hazának, mennyit attól kölcsönzött.

De ebből több is világos; világos tudnillik az, hogy ha azok, kik a' kölcsönt fölvettek, 's a' hitelezőnek majd minden kincsét kölcsönvették, 's azt vissza nem fizetik: a' hitelezőnek minden irgalom nélkül buknia kell; itt hitelező maga a' társaság, a' nemzet, a' haza.

Azt vitatva tehát: mivel tartozik a' polgár hazája iránt? röviden ezt vagyok kénytelen felelni: mind azzal tartozik, a' mit tőle kölcsön vett, ez természetes, józan eszű ember nem tagadhátja.

Félre ne értsen az olvasó, jobban kimagyarázom magam. Nem azt teszi ez, hogy a' ki mi jövedelmet húz a' hazában azt fogja, és vigye

a' nemzet' pénztárába, 's maga otthon koplaljon, szóval szűkölködjék, hanem minden jövedelem, mit e' haza ad, itt költessék el, 's az majd vissza szívárogo eső, és harmatként mind azon forrásokba, honnét meritetett, és így a' hazának a' kölcsön vissza fizetve van.

Mind az, mit a' polgároknak akármellyike hazája iránt tesz, három rovatba iktatható, tudnillik:

vagy *semmit sem ad vissza* abból hazájának mit tőle vett, sőt még ezen kívül ártalmakat okoz neki; ez a' *háladatlanság*, embernek legundokabb bűne, mit csak végbe vihet; mert eképpen vét mind azok ellen, kik ellen ember véteni képes; ugyan is vét természeti szülői ellen, kik a' hazában vannak; — vét testvérei, rokonai, közel, és távol atyafiai ellen, kik a' nemzetnek részét teszik, — vét az egész polgári társaság, tehát a' nemzet, és haza ellen;

vagy *mindent vissza ad*, vissza szívárogo oda, honnét merité a' társaságba, mellynek ő tagja; az az egy fillérig vissza fizeti a' kölcsönt, mit a' társaságtól fel vett, és ezt egyszerűen *kötelességnek* nevezzük, miként az olvasóknak alkalmasint mindenike tudja; ki ezt nem teszi, az az ki a' kölcsönt vissza nem fizeti, ki e' kötelciséget nem teljesíti, hanem a' kölcsön vett pénzt más, hiábavalóságokra elherdálja, hitelező-

jéről megfelelkeznek, vagy még megis támadja midőn ez kötelességére emlékezteti: az illet csalónak, hitványnak, alacsonylelkűnek, gaznak, nyomorult teremtménynek szokjuk nevezni;

vagy *többet is ad*, és tesz hazája iránt, mint a' mennyit attól vett, az az nem csak a' kölcsönt adja vissza a' társaságnak mit neki előlegezett, hanem miadent tehetsége szerént még a' maga egyéni megszorításával is tesz a' haza' felvirágoztatására, a' nemzet jólétének előmozdítására: ez a' *polgári erény*, és boldog azon haza, hol ilyenek minél többen vannak, de csak akkor, ha a' társaságnak majd egész tömegét, vagy legalább igen nagy többségét olyanok teszik, kik *csupán* kötelességüket szentül teljesítik; mert a' társasági jólét a' kötelességnek teljesítésén alapszik; legyenek bár tündöklő erényü néhány tagjai, de ha a' sokaság a' *szoros kötelesség'* teljesítéséről megfelelkeznek, azt tehernek tekinti: akkor a' társaság, a' nemzet romlásnak, enyészetnek indult, 's a' néhány magas polgári erényü meg nem fogja menteni. —

Midőn ezt általánosságban kimondom, mi az én meggyőződése szerént a' *polgári bűn*, mi a' *kötelesség*, és mi a' *polgári erény* szükségesnek látom egyszersmind részletességre ereszkedni, 's a' cselekvésnek e' három neméből példákat hozni fel; mert a' mindennapi tapasztalás

tanusítja, hogy az emberek' nagyrésznének nincs tiszta fogalma a' cselekvésnek e' három neméről, hanem bünt, erényt, kötelességet öszszezavarnak, egymással felcserélnek; jönnek mondják a' mi rossz, rossznak veszik a' jót, 's erénynek keresztelik a' csupa szoros kötelességet; vagy is a' *közömbös, jó és rossz* cselekedet egymástól tisztán megkülönböztetni nem tudják.

Először bűn, társadalmi értelemben.

Kevés szóval mondva: bűnnek nevezünk oly cselekvést, mi által másnak (vagy magunknak is) *ártunk*. És ez ártalom kétféleképp történik meg; vagy úgy, *hogy tesszük*, cselekeszszük, *mit nem kellene*, vagy úgy, hogy *elmulasztjuk* mit tennünk *kellene*.

Legyenek most világosításul példák.

A' ki hazájában, tegyük ötven ezer forintnyi (vagy akármennyi) jövedelmet húz, a' háladatlanság bűnében oly mértékben részesül, a' milly mértékben e' jövedelmet nem e' hazába szivároztatja vissza, hanem idegen országokba folytatja oly készítményekért, miket itt is éppen úgy meg kapna, ha mind azon jövedelem (egyebekével együtt) itt forgattatnék, mi külföldre küldetik; mert tagadni józanul lehetetlen, hogy a' szükséges scgédeszközöknek, millyen főképp a' pénzjövedelem, itt éppen azt kell eredményezniök, mit más országban; a' pénz természetét nem vál-

toztatja egyik országban így, másokban amúgy — Szóval, ha azon pénz ki nem megy e' hazából, a' mi kiment: itt éppen azt a' szorgalmat, munkásságot varázsolta volna elő, a' mit külföldön aránylag előteremteti segített.

A' ki oly hivatalt hajhász, mellyet a' kormány nem a' törvények' szellemében állít fel, 's a' mellyről mind a' hajhászó, mind mások tudják, hogy azok' teljesítése a' haza felvirágoztatásának akadályaul szolgál: az árt a' hazának, mert azt teszi, mit tennie *nem kellene*; ellenben ki a' törvényt nem teljesíti, vagy a' törvény által kijelelt hivatalt elhanyagolja, szinte árt a' hazának, mert nem teszi, mit tennie *kellene*. Mind kettő polgári bünt követ el.

Ki a' polgári társaság' fenállhatására megkívántató terhek' viselése alól magát kivonja: az árt a' hazának; mert a' kölcsönt nem fizeti vissza a' nemzetnek, vagy társaságnak, tehát természetes, hogy a' háladatlanság' bűnébe esik.

A' ki nem engedi, hogy honfitársai a' hazának javaiban, a' társadalmi életnek minden jóvoltában igyekezetök, munkásságok arányában részt vehessenek: az mind azoknak árt, kik akadályozva vannak, tehát polgári bünt követ el.

Sokat, igen sokat bírnék itt előszámlálni, de rövidség okáért csak egyetlen egyet említek még meg, mi a' vétleknek legfőbbike, mi külön-

ben — számtalan egyebeket magában foglal, tudnillik:

Ki a' hazá egységét szétszaggatni engedi, vagy eszközli, az nem csak árt a' hazának, hanem tönkre tenni, elveszteni igyekszik a' házat. Minden nyomor, mi e' hazában van, az egység hiányából származik.

Szerencsétlen őseink, kik ennyire szétszakadozni engedétek e' hazát, vagy inkább szerencsétleneek, hogy egy compact hazát, és nemzetet alkotni nem is igyekeztek, de még szerencsétlenebb kortársaink ti, kik az eldődök hanyagságain, hibáján, vétken okulhatva sem törekedtek egységet teremteni e' hazában.

Egyesülésben van az erő; jogok, szabadság pedig csak ott léteznek, hol erő van; boldogság és jólét meg, szabadság és természeti jogok nélkül nem képzelhető: világos tehát, hogy az, ki egyesülés, egység ellen van, mind magának, mind egyéb honfitársainak árt, az az polgári bünt követ el.

Minden bünt, vétket könnyebben elfeled az utókor, de azt, mi vagy egyenesen az egység, egyesülés ellen követtetik el, nem feledhetni el, mert az átmegy az egész társaságba, ennek életgyökereit támadja meg, 's azokat elrágva ledönti a' társaságot, megemészti a' nemzetet feladja a' hazát.

Tudjuk, hogy őseink e' hazát nem egyszerre foglalták el, hanem részenként; áthatolván a' Kárpátokon legelőször a' Tisza mellékeit szalták meg, majd aztán Dáciát, Pannoniát, végre a' Száva, és Dráva vidékeit, vagyis a' Slavon néplakta földet, melly most Horvátországnak, és Dalmatiának nevezetik. És ez utolsók éppen úgy tevék Magyarországnak részét, mint a' legelőször elfoglalt földek. Milly nagy hiba volt tehát a' külön nevezeteket megtartani.

Mi teszi Franciaországot oly hatalmassá, oly nagygyá, mint az, hogy a' különféle tartományok' neveit eltörölték, 's egynevű országgá, olvaszták. Ha eldödeink e' neveket: Erdély, Slavonia, Horvátország, Dalmátia eltörölték volna, milly máskép állanánk most! De a' mi nem történt még most jókor van, megtörténhetik. Ha eszebbeknek tartjuk magunkat azoknál, mit ők elmulasztottak helyre fogjuk hozni.

Ha őseinknek csak késsé több belátásuk volt volna jövődjükbe, bizonyly e' külön nevezeteket elhagyták volna, 's egyedül „Magyarország“ nevet használtak volna. De ők még némileg menthetők, hanem ha mi látjuk, tapasztaljuk annak szomorú következéseit, és még sem törekednénk az egységre: az utókor kegyetlen, de méltó ítéletét mondáná ki ránk.

Mi kilenczedfél századnak tanúságait tehet-

vén magunkévá, 's ha még sem teremtünk egy-
séget, azt jelenti, hogy szörnyű nyomorultak
vagyunk.

Horvát István a' következő című igen nagy-
becsű munkájában: „Über Croatien, als eine durch
Unterjochung erworbene ungarische Provinz, und
des Königreichs Ungarn wirklichen Theil, Leip-
zig 1844“ világosan megmutatja, ha máskép
nem volnánk is arról meggyőződve, hogy Hor-
vátország valóságos kiegészítő része Magyaror-
szágnak.

Azt pedig, hogy a' mostan ugynevezett Sla-
vonia nem Horvátországhoz tartozik, hanem
mindenkor a' tulajdonképeni magyarországi Vár-
megyékhez tartoztak Szerém, Pozsega, Verőcze
vármegyék (ha nem tudók) a' többek közt Poh-
hraczký József: „Slavoniáról mint Magyarorszá-
gnak alkotmányos részéről“ című munkájában;
ugy szinte Fényes Elek eléggé ismeretes: „Ma-
gyarország Statisticájá“nak második kötetében
116—118 lapokon, főkép pedig Horvát István'
főlebbi munkájában tökéletesen bebizonyítják.

Nekem nem volt czélom historiát írni, még
kevésbé lehet ez előszóban, hanem ki nem volna
arrol tökéletesen meggyőződve, hogy az Ádria
tengerfelé fekvő részek nevezettek Slavoniának,
's hogy ennek székvárosául Zágráb említetik;
ugy szinte hogy Szerém, Posega Verőcze, és

Valkó (ez utolsó 1745ben egyesített Verőczé-
vel) vármegyék, valamint Brodi, Gradiska, és
Pétervárad ezredek a' Drávántuli kerületét tevék
Magyarországnak, olvasta el figyelmesen az em-
lített munkákat.

Hármas könyvünkben csak az újabb időben
használtatik gyakrabban: partes adnexae, e helyett
„partes subjectae“ a' régibb időben főkep csak
ez utolsó kifejezés használtatott; de mindegy,
tagadhatlanul ama föld Magyarországnak kiegé-
szítő részét teszi, és nem is jutott volna soha
eszükbe az ottani lakosoknak az ország ellen
kelni ki, ha külső politica és cselszövény nem
izgatja föl a' kedélyeket, 's ha megvesztegetett
látítók nem ámitják a' könnyen hívőket.

Ha őseink az egységnek üdvösségét megis-
merni tudták volna, 's ha a' külön nevezeteket,
részeket egygyé olvasztani értették volna, vagy
akarták volna: gondolhatnók e hogy 893 dik évtől,
azaz azon időtől fogva, midőn eleink e' hazát
meghódították a' Száva, és Dráva közti földdel
együtt eddig egymással békében élt lakosok' egy
része éppen most legyen a' többség iránt ide-
genkedéssel? lehetetlen.

Ha még eddig meg nem voltak volna olva-
sóim arról győződve hogy Szt-Istvánnak eme
tanítása „az egynyelvű ország gyenge, és erőt-

lén⁶⁶ áltanítás, és roppant tévedés vala, most csak meggyőződnek róla.

Hány izben volt a' felső Magyarországnak kisebb, nagyobb része, sőt fele is az egészek a' Zápolyák, Bocskai, Rákóczyak, 's a' t. alatt elszakasztva, és mégis a' dolgok' természete szerint azonnal özszeolvadtak, mert egy nevek volt; ne lett volna csak a' Száva, a' Dráva közti, valamint az Ádria felé fekvő földnek külön neve: most nem uralkodnának az idegen eszmék.

Bocsássák bár meg nektek ti elhunyt ősök a' nem egyesítésre nézve elkövetett vétkeket minden utódaitok: én e' nemzet gyilkolására szolgálható bűnötlöket csak akkor fogom megbocsáthatni, ha kortársaim még jókor észre jövéen a' nemzeti gyalázatos halált megelőzik.

Nincs, polgárnak nem lehet nagyobb bűne mint az, ha azon okokat mig hatalmában van megnem semmisíti, mellyeknek okozata szükségkép a' nemzeti halál; és azon okok, mint kiki tudhatja már csak az eddigiekből: a' szakadások, egységre nem törekvés.

Azon pedig teljességgel nincs okunk csodálkozni, hogyan fajultak, és változtak így el a' dolgok hazánk iszonyu kárára; apáinknak csupán hanyagsága által, mivel nem tették, mit *tennük* kellett volna.

Nem látjuk e az újabb időben miként törté-

nik? Mi Dalmátianak nevét mindig a' magyar korona alá tartozó tartományok közt említjük, de már csak is a' név a' mienk, maga a' föld - dalmatia, Ausztriához, jelesen az illyriai királysághoz tartozik.

Csak nézzétek biz azt derék hazámiai; ma holnap igy lesz a' katonai őrvidekekkel is; névvel ide fog még egy darabig tartozni, de valóságban Ausztriának kiegészítő részét teendi nem sokára - ha - ha eszünknek hasznát venni nem tudjuk, vagy nem akarjuk.

De nem, ennyire nem fog jutni. Igaz, vannak köztünk annyira elkorcsosultak, annyira romlott lelkűek, hogy nem irtóznak gyermekeiket, feleségeiket, becsületüket férfikoruknak mármár hanyatlásáig fentartott meggyőződésükkel együtt feláldozni olly hivatalnak, melly a' törvények értelmével meg nem egyez, 's miért? csak azért hogy több fizetésök legyen, 's ön veszelmökre a' dívat istenének áldozhassanak. Milly bohók, 's egyszersmind milly szegények az illyenek, hogy nem tudják önkeblükben, 's hazájok iránti kötelességök teljesítésében boldogságuknak főbb részét feltalálni.

Mégérintém röviden mi a' polgári bűn, most tekintsük meg mi

Másodszor a' kötelesség?

Erről keveset kell szölanom, hiszem ki van

köztünk, kinem tudná, mi kötelessége van a' társaság, a' haza iránt? nem annyira abban van tehát a' hiba, a' baj, hogy a' kötelességet nem tudnók, hanem mert azt teljesíteni nem akarjuk.

Jaj azon hazának, hol az irántai kötelességeket a' fiak nem teljesítik.

De néha annyira megy a' hanyagság a' nemzetek' életében, hogy végre csakugyan némely dolgokat nem is ismernek el a' polgárok kötelességeül: így vagyunk mi némellyekkel.

Kötelesség, mint mondám főlebb a' kölcsönt a' hazának vissza fizetni, vagy is annyi hálával viseltetni a' társaság iránt, mennyi jótéteményben az tagját részesíti, ezt mindenikünk tudja, hanem némi olyakat is akarok megemlíteni, miket a' nagyobb rész kötelességei gyanánt talán már nem is tekint.

A' betegséget orvosolni a' társadalomban éppen úgy kötelesség, mint egyénekben. E' nemzetnek pedig veszedelmes betegségei vannak.

Betegség a' hivatalkórság, midőn az egyén azt hiszi, hogy neki e' gazdag földön vesznie kell ha zsiros hivatala nincs. Mondom a' magyar termékeny földön gondolja vesztét, holott egész Európában, sőt más világ részen is (ha csakugyan tudnák rólunk valamit) csak arról említik hazánkat, hogy Ausztriának igen termékeny tartományát

Kérdem nem valóságos betegsége, 's nem

eszedelmes betegség e arrol győződnie meg valakinek e' termékeny hazában, hogy hivatal nélkül nyomorognia kell? Továbbá nem veszedelmes nyavala e az maga, hogy vak engedelmességet kívánó hivatalviselés inkább boldogítsa embert, mint termékeny országban a' szabad működés, és ennek bizonyos sikere?

E' betegségnak kiirtására törekedni minden polgárnak szent kötelessége, mert ez fenéje a' társaságnak, melly azt előbb utóbb megemésztené. E' nyaválát véresen, egész az elevenéből kell kivágni.

Vessétek meg az illetet, ne méltassátok magatokhoz érdemeseknek; ez használni fog, és csak ez, semmi más nem fog használni.

Azt én úgy tudom, mint akárki más, hogy a' társaságban bizonyos hivatalok szükségesek igazgatásra, és kormányzásra; nem azokat értem én, kiket a' nemzet bizodalomával megtisztelve előljáróul választ, hanem kik az ellenzéknek az az kormánynak saját, 's a' nemzetétől különböző czéljainak kivételére eszközökül kínálják magokat.

Betegség az idegen nyelvek tanulása, úgy miként nálunk üzik; e' kórságot ki kell irtani, mert még ebből a' magyar ki nem gyógyul nemzetisége soha biztosítva nincs.

Nem legfontosabb ohajtás e, hogy az idege-

nek a' mi nyelvünket megtanulni igyekeznek, ha mi tanuljuk az övéiket? Vagy nem hiszitek, hogy ezen nyelvdüh betegség, és talán azt sem hiszitek, hogy e' nyelvkórságot kiirtani kötelesség? vizsgáljuk:

Az embernek természetében van inkább választani a' könnyebbet, mint a' nehezet; de az idegennek könnyebb a' maga megszokott nyelve, tehát soha, de soha sem használja a' mi nyelvünket, mi neki nehezebb, ha mi fáradozunk az övét megtanulni; de nem elfajzott kivétel e, nem abnormis állapot e, nem betegsége bennünk, hogy mi a' könnyebb, a' magunk egy nyelve helyett, többet, idegen nyelveket tanulunk?

De nézzük, nem kötelessége e mindenkinek e' betegség' orvoslásán iparkodni?

A' törvényhozás ötven öt év óta szüntelen fáradozott azon, hogy magyar nyelvünk használ-tassék idegen helyett; ez azt tanúsítja, hogy a nemzetnek nem mindegy akármely nyelven éljen, hanem mint magyar nemzet akar fennállni; igen de a' törvény maga semmit sem fog érni, ha csak magunkból az idegen nyelvkórságot ki nem irtjuk.

Igaz, sokan nem bánják, bármi nyelven kelljen beszélniök, akár orosz, akár német, akár más nyelven, csak nekik hivataluk, vagy is inkább néhány ezer forintos fizetésök legyen, de ez

még is csak kivételek talán, és mi a' többség mint magyarok akarunk fennmaradni, de a' mi teljes lehetetlenség, ha a' nyelvkórságot gyökeresen nem orvosoljuk. Miként nem volna tehát kötelesség ennek kiirtásán fáradozni?

A' ki élni szeret ('s pedig föltevén, mint mondám, hogy ma gyarokul kívánunk, élni) természetesen, szükségkép irtania kell azt, mi életén ragódik, mi életét rövidítheti.

De főkép kötelessége mindenkinek, egység' elővarázslására segéd kezet nyújtani, mert azt mutogatni éppen nem kell, hogy egység nélkül, így elszakadozva miként vagyunk, sem a' magyarok' istene, sem más isten meg nem tart bennünket.

Némelly honfitársaink mint átkot hiszik rajtunk lenni, egyenetlenséget, de ezek hatalmasan tévednek, ha csak nálunk látnak egyenetlenséget. Isten nem küldheté ránk az átkot, ezt hinni szörnyű képtelenség volna, hát más ugyan ki aján-dékozhatott volna meg ez átokkal?

Nézzünk csak egyéb népeket, és vigasztalásunkra fog szolgálni, hogy ha az egyenetlenséget átoknak akarjuk venni, egyéb népeken sokkal nagyobb átok fekszik. Sőt én azt hiszem most, hogy külső politika mesterségesen, 's irigységből akar köztünk nagyobb egyenetlenséget

támasztani, mert eddig mig istenesen voltunk annyi nyelvhöz képest, mennyi hazánkban divatoz.

Kell e már a' világon nagyobb szakadás, mint a' millyen van a' német nyelvű nép közt?

Europának legszebb földét, az olasz földet egy nyelvű nép lakja, és micsoda egységet látnunk ott?

Pillantsunk a' sziget országra Britanniára. irigyelhetjük e egységüket mi Irland, és Anglia közt van? pedig egy nyelvűek.

Vagy Spanyolország egységét ohajljuk e?

Jobbe, tartósabb e a' Helveták' egysége?

A' törökök egységét csak ellenségnek kívánhatnók.

Az Orosz egység még leggyarlóbb minden europai egységek közt, mert ez csupán a' Monarcha egyéniségében, és kaucukájában van. semmi természetes nincs benne, a' monarcha halálával összedőlhet, mert a' mesterkelt, a' természetlen nem lehet tartós.

Csupán Franciaország képez tehát egységet, ez teszi a' francia népet nagygyá, de én azok' egységét azért nem ohajtom, isten attól mentsen meg minket, mert borzasztó gondolni is, hogy még a' falusi bíró is fejedelmi, vagy kormányi kineveztetéstől függjön, még egyszer mondom: borzasztó, hogy 30, 's még több millió ember vakon engedelmeskedjék olly kormányynak,

mellyet nem maga a' nemzet választ; borzasztó még akkor is, ha szigoruan csak a' törvények' értelmében működik, de ha a' törvényeket nem az egész nemzet hozza, hanem csak a' vagyonosbak alkotják.

Olly egység, melly a' szabadságon vásároltatik meg, nekem nem kell. Én olly egységet ohajtok, millyet e' munka végén előadtam.

Visszatérek előbbi állításomra, hogy téved az, ki csak rajtunk lenni hiszi az egyenletlenség', a' vizsgálódás átkát; mi még, mondom, istenesen vagyunk más népekhez képest: hanem veszedelmes nekünk, hogy igen kevesen 's magyar nemzetiségünkkel minden népektől elszigetelten állunk; 's ha Europának minden egyéb népei rajtunk kívül még inkább szétszakadoznak, összekuszálódnak is: legvalószínűbben még is mi olvadunk fel legelőbb annyi más elem között, ha nem erősödünk összetartóbb egység által.

Kötelessége tehát minden magyarnak, ha mint magyar akar élni, az egység' eszközléséhez tehetsége szerént járulni.

Az én meggyőződésem szerént tehát nem az sürgetendő, hogy a' királyi városok rendeztesenek, sőt inkább ha egységet ohajtunk, nem lehetnek más közönségektől privilegium által megkülönböztetett királyi városok, mert minden privilegium a' statust éppen ugy emészti, mint fene

a' testet. Ki a' privilegiumot akarja némelly közönségek' részére nem csak fentartani, hanem erősíteni is, annak fogalma nincs egységről.

Döntsétek le, sőt gyököstül irtsátok ki inkább a' privilegiumot mind, és ez ad egységet a' hazának; nins tartósabb, szilárdabb egység, az érdekegységénél, 's ha még ehhez nyelvegység járul, a' pokol kapui erőt nem vesznek rajta.

Ha ez létesül (pedig csak akarnunk kell, más nem kívántatik hozzá) kétségtelenül Európának (a' francia után) legnevezetesebb népe leszünk; ha nem tudjuk, vagy jobban mondva nem akarjuk létesíteni, előbb utóbb fel olvadunk. Miként nem volna tehát minden magyarnak kötelessége az egység' alkotásához minden erejéből járulni.

Midőn az egység alkotásához az elő készületeket tesszük a' kormány, vagy is az oppositio alkalmasint ellenzi, de miként e' munka utósa a' központosításról szóló cikében mondtam, mindenek előtt e' törvényzikkelyt kell alkotni: „Magyarországban mindenki egyenlő“ és ekkor az oppositio kénytelen elnémulni; akadályozhatásnak ideje akkor lejárt.

Megtörténvén ez, a' többi mind könnyen, mint egy magától megy. Ekkor nem fogjuk méltatlanul vádolni Ausztriát, hogy határszélein vámokat tart, mihöz teljes joga van, hanem mi törvényben fogunk magunk vámokat határunk szélein

állítani, mihöz természetesen éppen úgy jogunk van, mint akármelly statusnak, és ezt fogjuk törvényben kimondani: „Magyarországba semmiféle készítményt, külföldről hozni nem szabad.“ A' ki ezt áthágja, törvénnyel szabott büntetés sújtsa.

De természetes, hogy e' szerént a' hazánkban mostan létező harminadosoknak Ausztriába vissza kell takarodniok, mert ekkép nálunk nem létezend harminczad; csupán a' tiltó törvény, de szigoruan megtartandó törvény fogja a' harminczad' helyét pótolni; ez kevisbe kerül, de hogy minél kevesebb csempészkedérés történjék a' sajtot szabadítjuk fel oda örökül; ez és az egész nemzet képviselői által hozott törvény, hivebb szolgálatot tesznek a' határszélen, mintha csupán ordonance által oda 50ezer zsoldos katonáról rendeltetik.

A' mostani harminczadban egyébiránt az a' természetlenség, és abnormalitas van (mert különben nem szólhatnánk ellene) hogy bár Ausztria állítja föl a' maga érdekében, és még hazánkban is, városainkban is van, holott természetesen hazánkon kívül Ausztriai földön kellene lennie, és hogy azon kívül még hazánknak azon szélein is léteznek harminczadok, mellyek Ausztriával nem határosak, mint az Ádria tenger, Török ország, ez legnagyobb képtelenség.

No de mind ez meg fog szünni, mihelyt egységet alkotnunk sikerülend, de előbb nem ám soha; Ausztria ugyan megszüntetheti a' tetszése szerént felállított harminczadát, de az megint csak neki fog inkább használni. mind addig, míg mi egyesülés által erősebbek nem leszünk, hogy aztán a' mi érdekünkben rendelkezessünk, vagy legalább míg a' védegyleti eszmét a' népek nagyobb része föl nem karolja.

Csupán ezeket akarám a' kölcsönön kívül (mellyel természetesen kiki hazájának tartozik) minden polgárnak kötelességeül felhozni.

Harmadszor, polgári erény.

Ha mindenki szorosán teljesitené csupán kötelességét, természetesen nem létezhetne polgári bűn, és alkalmasint nem volna polgári erény sem, mert ha mindenki megteszi azt, mit tennie kell, honnét születhetnék polgári bűn? képzelné nem lehet; ugy szinte mi szükség volna arra, hogy valaki még többet is tegyen, mint a' mennyivel tartozik, ha mindenki teljesitené azt, mit teljesítenie kell? hiszem ekkor a' haza, vagy társaság reá nem szorulhat egy valakinek jótéteményére; megszegyenyülés nélkül el nem fogadhatja egy valakitül azt, mit kötelességén kívül tenni akarna; nincs józan ok, hogy miért, vagy mire fogadja el a' társaság.

Mind a' bűn, mind az erény csak a' kötelesség nem teljesítéséből származik.

Némellyek kevesebbet rónak le a' kötelességből, mint kellett volna, sőt ártalmakat is okoznak — mások ellenben többet is lerónak mind a' menyivel tartoztak, és így e' kettő egymást kiegészítve tartja fen a' sulyegyent — t: i: a' haza iránt, vagy is magának a' társaságnak maga iránt tartozó kötelességét, mi ugy tekintethetik mintha minden egyes tag a' maga tartozását róta volna csupán le, és sem kevesebbet sem többet.

De vannak ám a' nemzetek' életében olly időszakok, hol a' kötelességről feledkezteknek száma sokkal nagyobb, mint azoké, kik kötelességükön még felül is tesznek; és ekkor a' sulyegyent elvesz, 's a' társaság szükségkép bomlásnak indul, ha csak valami csodálatosképen a' polgári erényekkel dicsők segélyt nem hoznak.

Illyen forma a' mi nemzeti jelen idő szakunk.

Ha polgári erényről szoltam, szükséges azt is megemlitenem, miből származik ez, mert a' szerént van vagy nincs okunk szebb jövőt remélni; a' *bátorság* az miből minden polgári erény támad, a' hol nincs bátorság, ott a' reménynek józan alapja többé nincs.

És így hálát adok a' magyarok istenének, hogy a' bátorságot, mint a' nagy tetteknek lelkét belőlünk ki halni, enyészni nem engedé.

A' kormány, vagy oppositio pártnak tagjai közül többen megfogják arról győződni, hogy tévedtek, elámitattak, 's midőn e' jobb meggyőződés támad bennök, annál erélyesebben fogják minden tehetségöket hazájok felvirágoztatására fordítani, hogy a' talán elkövetendett hibát minél előbb helyre hozzák.

Midőn az egész nép képviselőiből alakulando erőteljesebb törvényhozás a' kormányt központosítva organisálja, 's a' közlekedésnek legfőbb akadályát a' censurát elhárítja, 's a' sajtónak billincseit elhányja: akkor látni fogjátok, hogy a' magyar lelkesedés nem szalmatűz; tapasztalni fogjátok, hogy Európában a' franczián kívül anny lelkesedés nincs, mint a' magyar nemzetben. T magatokat sem ismeritek.

De az én reményemnek — mint fölebb mondan akarám — alapja (hogy beünök kellő mértékben meg van a' lelkesedés) az önhaszon, a saját érdek. Nincs az emberi életben ennél hatalmasabban buzdító szer, igazságosabb indok.

Másik hatalmas alapja reményemnek ama ösztön, miszerént természetünkél fogva a' szabadságot szeretnünk kell; pedig ha úgy könnyedén hagynók, az ellenzék hihetőleg oda juttat a' dolgot, hogy minden szabadságunkat vesztenök.

Hogy pedig szép — vagy akarám mondan csunya — számmal vannak, kik önhasznukat e

saját érdeküket olly hivatalokban hiszik inkább föltalálni, millyet a' kormány alig bir már számokra kigondolni: nem sokat, vagy semmit sem von le reményemből; illy gyarlók minden időben 's minden országban számosan találtattak, de kik az egész társaság öszvegéhez képest még is csak csekély kivételek.

Reményemnek szinte igen szilárd alapja az is, hogy a' magyar nemesség csupán méltányosságból, 's az igazság érzetéből erőszakos kényszerítés nélkül késznek mutatkozott kiváltságáról lemondani, mellyhez hasonló példát én a' világtörténetben nem ismerék.

Ha ezt mondaná erre valaki, hogy nem méltányosság, nem az igazságnak érzete ösztönzé a' magyar nemességet arra, hogy szabadalmairól lemondani, vagy inkább előjogait az egész néppel megosztani, hajlandónak mutatkozott a' legközelebb mult ország gyűlésen, hanem mivel saját érdekeit maga erejéből fentartani már nem reméli, azt felelem: mind egy, akár mellyiket vegyétek indokának, nekem egyik olly hatalmas argumentumul szolgál, mint a' másik. — Ha az eisöt engeditek meg, azt mondom: az olly nemességnek, mellynek illy igazságérzet tölti keblét soha sem lesz oka legkevesbé is csüggedni, még mostohább körülmények közt sem; ha pedig a' másikat állítjátok, t: i: hogy önérdekből mutat-

kozott késznek a' néppel egygyé olvadni, mi-
maga erejéből, már nem remélheti fenmaradhat-
azt válaszolom: ez mély belátást ír ulel, a' mi-
reményemet biztosan építhetem.

De talán ezt vetik ellenem: mért nem tes-
tehát ha késznek mutatkozott, talán megbánta
vagy csak ámitotta a' népet.

Nem bánta még, és nem ámitotta a' népet.
Az ellenzék, az az a' kormánypárt opponált; en-
nek tervei máskép valának kiszámítva, és ez-
nem létesült a' jó szándék. Már az ugy van
természetben, hogy csak a' következetek, ok-
zatok tűnnek föl előttünk, magok az okok, me-
lyen rejtve maradnak, mellyek csak későbbben jö-
nek napvilágra, 's ha néhányan kevesen tudják
is a' mostani események okait tanácsosabbnak
látjuk azokat ellhallgatni tudván, hogy hiszen
fiaink majd napfényre hozzák.

Azt hiszitek talán, hogy nincs már több
alapja reményemnek?

Még van:

A' főnemesség, a' magas aristocrazia tagja-
közül a' legvagyonosbak a' kényelem' ölné ringa-
tatva nem igen tarták szükségesnek status dol-
gok fölött aggódni ('s nem tesznek e mindenü-
gy a' nagy vagyonuak?), de a' kormánynak nem
egészen a' törvények' értelmében történő mo-
galmi fölriaszták a' honfiakat, és e' lármára mi-

azok is, a' legfőbb nemeség közül komoly fonto-
lóra méltatják a' dolgot, kik eddig már csak ál-
lásoknál fogva is inkább a' kormány mellé szí-
tani látszottak, vagy legalább annak bármi intéz-
kedéseiben megnyughatni véltek. És én a' leg-
roszabb politicus Proféta lések a' világon, ha
e' jóslatom nem teljesül, hogy a' jövő ország-
gyűlésen a' legfőbb nemességen törik meg leg-
először a' kormánynak szándéka, ha csakugyan
más céljai vannak, mint a' magyar alkotvány
szerént e' haza jólétét elősegíteni. Ki meri ta-
gadni, hogy reményemnek itt biztos alapja van?

Többet elszámlálhatnék még, de nem szük-
séges, hanem egyet a' legfőbbet utóljára hagy-
tam. Ha minden egyéb reményem meghiúsulna:
az ifjuság megvesztegethetlen honszerelmében
gyökeredzik legerősb hitem.

Oda több erő kell, mint a' mennyivel a' kor-
mány birni látszik, hogy nyolcz századik fenállt
alkotványunk egy csapással tönkre tétethessék.
De erre meg, nem csak erő más is kívántataék;
meg kívántatnék az, hogy azok, kik ezt meg ké-
sírteni jónak látnak, mindent a' mi szent, a' mi
becsületés, a' mi igazságos lábball tapodjanak.
Engedjük meg, hogy ez apostoli királyunk tud-
tán kívül megtörténhetnék (a' mi egyébiránt kép-
telenség volna) a' legfőbb, herczegminister mi-
dön magyar indigen.tust nyeri erre esküdött

1827ben, miként az azon évi 38. t. cz: ből láthatni „Metas ac terminos ejusdem Regni Hungariae et Partium sibi *subjectarum* ab eodem Regno nulla ratione alienabo.“ — Ha arra is esküdött, hogy még a' meghódított részeknek határait sem változtatja, mikép gondolhatnók, hogy az alkotmány megsemmisítésére megegyezését adná esküje ellen? De apostoli felséges királyaink mindnyájan esküvéssel erősíték alkotmányunk megtartását. Sőt a' linczi békekötésben az európai hatalmaságok is garantírozták szabadságainkat. Az alkotmány eltörlése tehát egy csapással hirtelen nem történhetik, hanem fortélylyal, politicával, cselszövény által; ugy de ez lassan megy, és éppen mivel lassan megy, addig az ifjuság, ki reményeimnek legrendületlenebb talpköve megfűfiasodik.

Ti magyar ifjak, keblem istene mondja, hogy nem bírnátok a' bennetek helyezett bizodalmasmat meghiusítani. Ti egy szebb jövőnek előpostái vagytok.

Igaz ugyan, hogy vannak köztetek is gyéren olyak kiknek még a' szövött, vagy englischeder czipők is szorítják gyengéd lábocskáit, de én ismerlek titeket, midőn veszély fenyegetné e' hazát, csak a' thermopylei hősök, a' spartai ifjak történetét kellene szivrehatólag elétekbe adni, annak kívánt sükere lenne.

Ti még közel vagytok azon korhoz, mellyben a' gyermek nem ismer más világot azon kívül, hol játszva kezdett élni. A' gyermeki romlatlan kornak majd még minden mozzanata élénk emlékezetetekben van, és innét van lángoló hon-szerelmeteknek egyik forrása, másik, mert ha körülnéztek, hazátokon kívül sehol szabadságot nem láttok hacsak igen messzire a' Szajna' partjaira nem tekintetek, és ez kétszéresen szereteti veletek e' hazát.

Mind azon országokban, mellyek Hunniát körülveszik absolutismus, vagy önkény uralkodik, alkotványnak árnyéka csak oláhországban van. És mie van olly népnek, mellynek alkotmányos szabadsága nincs? Semmie, csak az, mit neki korlátlan ura kegyelmesen meghagyni méltóztatik. Mit remélhet olly nép, mellynek alkotmánya nincs? Semmit mást, csak a' mit uralkodója, a' hazának tulajdonosa kegyelmesen ajándékozni jónak lát. Az olly nép, mellynek alkotmányos szabadsága nincs, szak uráért, csak ura által, és csak urában létez.

Minden polgári legszebb erény is in ultima analysi önhaszonra reducáltatik, ha a' haszon bár a' legtisztább hazafiságban, legmagasabb fokú dicsősségekben áll is. Tehát ez erényt magatok' hasznáért nem gyakorolnátok?

Legyen mindennapi imádságtok: „egység“

és midőn az megtörténendik, Hunniánál szebb és boldogabb ország nem létezend. Maga a' természet alkotó e' hazát olyanná, hogy paradicsom legyen, és csak akarnotok kell, ti ifjú emberek, azzá varázsolhatjátok át. Ezt épen úgy, mint a' bibliai paradicsomot négy folyam öntözi, de a' mienket azonkívül még számtalan patak locsolja és csatornák öntözhetendik, pedig a' szó teljes értelmében öntözendik, ha e' vizeknek hasznát tudjátok venni. — Ennek éghajlata mérsékelt még kedvezőbb mint a' bibliai paradicsomé vala.

Hogy csak egy helyen öblögeti hazánkat a' tenger, ezt némelyek sajnálják, és mostoha helyzetnek veszik, de mennyire tévednek e' jámbo-rok, midőn csak tengerekbe helyezik a' boldogság létet; nem győznek e meg benneteket tengerek által körül vett országok arról, hogy e' jámbo-roknak ál fogalmuk van a' boldogságról. Pénzhalmoznak csupán össze, azután a' fényűzés vagy fősvénység ördöge emészti őket. Irigylitek sorsukat? nem remélem.

Emberben, minkeblünkben, és a' természet hazaföldben van a' valódi jólét, boldogság, nem a' viszhátán; ott szántani, és vetni nem lehet.

Furjátok keresztül Buccari, és Fiumehöz a' hegyeket és nekünk az egy Adria elég lesz még ki nem szárad. Ez öszszeköttetésben van a' világnak minden tengereivel, vagyis a

tenger egy. Furjátok át a' királyhágót is, hogy vasut menjen Kolosvárnak, Brassóig, 's nekünk nem kell több tenger.

Hogy pedig nagyszerű, 's vizár ellen biztosított fővárostok legyen, vezessétek a' Dunaágot Budapesten felül kezdve a' Rákoson Jászberénynek, Szolnoknak, Szegednek, és ez által a' magyar fajt közel hoztátok egymáshoz, 's a' lelkesedés meg nem hűlhet soha.

Mindezt pedig könnyen megtehetitek, ha „egységet” fogtatok előbb e' hazában teremteni.

Még egy alapja van reményemnek, hogy Magyarországnak szép jövője van, és ez a' legeslegbiztosabb, legeslegerősebb: a' magyar köznép, a' romlatlan, az egészsépes, nem finnyás, nyers magyar földnépnek jozan okossága, 's a' hazának birhatásához a' legelső herczegével egyenlő joga mit neki az utolsó országgyűlés biztosított.

E' haza, nem csupán a' szabadalmas nemesi töredéké többé, hanem mindnyájunké, kik benne lakunk. És mi mindnyájan nézhetnök, mint tennek alkotmány ellenes emberek e' hazát tönkre? Nem, ezt nem fogjuk engedni; utolsó csep vé-rünkig helytállunk 's védelmezni fogjuk e' hazát (melly csak a' múlt 1844-dik évi országgyűlés óta kezdett tulajdanképen mindnyájunké lenni) hogy bitang ne legyen.

Mi magyarok öszvesen majd öt millió vagyunk, kik szeretjük e' hazát; a' nemmagyar ajkuak öszses számának fele, tehát szinte öt millio, már csak önhasznából is, mivel egyenlő joggal tart rá számot, mivel boldogabb országot körülöttünk nem szemlélhet, szinte kénytelen szeretni e' hazát, 's bizonyosan szeretendi is, kivált mihelyt kellőleg felvilágosítatik ez iránt. Ekkor 10 millió, vagyunk. És ha a' főbbnemesség, az aristocraták közül százan, vagy kétszázan vetnék is meg minden erejüket arra hogy e' hazának szép jövőjét lerontsák, mit érnek ők kétszázan a' 10 millio irányában?

A' törvényességben rejlik mindig a' legnagyobb, legbiztosabb erő. E' hazának fölvirágoznia kell szükségképen már csak az által, hogy mindenki egyenlő joggal bír tulajdont szerezni. A' ki e' fölvirágozhatást akadályozni akarná, akár, aristocratáink' egy része, akár a' kormány: annak szükségkép a' törvénytelenység terére kellene lépnie, de erőtlen lenne ott, az öt millio magyar, és szinte öt millio más ajkuak, tehát tíz millio irányában, kik természeti és törvényes jogaiknál fogva boldogulni itt akarnak, itt remélnek.

Reményem alapja erős, rendületlen, biztos. Hogy ez meg ne hiúsuljon e' hazá ellenségeinek törekvése által, gondoskodtam róla tehetségem szerént; tudnillik „Polgári katekizmus“ című

munkát nyujtván a' nép' kezébe, és ez neki vezetőjeül szolgál.

E' munkának még a' mult 1845 év elején kellett volna megjelennie, de milly nyomoruság az a' censura! És milly szomorú, hogy e' törvénytelenység megszüntetésén sem megyékben hatalmas szót nem emelnek, sem az országgyűlés eltöröltetésére erélyesen nem lépett föl.

Az én meggyőződésesem ez, hogy míg a' törvénytelenül becsempészett censurát a' törvényhozás el nem töröli, addig semmiben nem boldogulunk.

Iráni Budapestén 1846-dik évben.

a' Szerző.